

22., 76., 86., 114., 118., 126., 208., 338.,
408., 428., 437-448., 543.,

ELŐSZÓ

A III-DIK KÖTETHEZ.

Több évi félbeszakítás után bocsáthatom közre művem jelen folytatását, amiatt, hogy az újkorra s főleg az utóbbi két századra vonatkozó adatok ki egészítése, rendezése és feldolgozása oly sok időt és munkát kívánt, amennyit hanyatló életkorom gyöngeségei és hivatali elfoglaltságom mellett nehezen tudtam e vállalatnak szentelni, habár időközben a munka megosztására nézve olyatén meg egyezésre jutottam a várossal, hogy az utolsó fél század történetének megírását érdemes főjegyzőnk, Kmetykó József vegye át tőlem.

Amily vékonyan csörgédeztek ugyanis a régibb időkből a város történetének forrásai, ép' oly bő ségesen megeredtek azok az utolsó két század tájairól, amelyekben végre mi reánk is elkövetkeztek a béke s a rendezett hatósági élet áldásai. Ettől fogva városunk múltjának a községi, földesúri és megyei levéltárak mind több-több emlékeit őrizték meg, melyek végre lehetségessé tették kitűzött programunk szerint a hely és lakosság egész történetéről, az egyéni, társas- és közéletéről, az anyagi, szellemi, néprajzi és közgazdasági állapotokról idő-ről-időre összefüggő képeket alkotni. Mert nemcsak a főbb mozzanatokat, a feltűnést keltő vonásokat akartam rajzolni s nem azt tűztem ki célul, hogy csupán a jelesebb szereplőkről és a különös

jelenségekről emelgessem fel a feledés fátyolát s ez által az idegeneknek és szórakozni kívánóknak valami gyönyörködtető és könnyed olvasmányfélélt nyujtsak: hanem a letűnt idő teljes képét kívántam egybeállítani érthetően és világosan, s azt is feltüntetni, hogy annak mindenik szakában mely okok szolgáltak az események magyarázatául? minő állapotok, eszmék és törekvések foglalták el a nép lelkét? minő vágyakban, szenvedésekben és küzdelmekben merült ki és fejlődött annak testi-lelki ereje? mit alkotott e földön annyi idő alatt? mint tévedett, vétkezett és mint állotta meg helyét? minőnek bizonyult a reá nehezült idők sanyarúságai, egyhangúsága és kedvezései alatt az egész nép a vezetőkkel és felsőbbekkel együtt? A való és az igazság színeit nyomoztam és igyekeztem alkalmazni elfogúltság, hizelgés és nagyítás nélkül. Az aktákban sem félisteneket, sem ördögöket nem találtam, s könyvemben is csak embereket rajzoltam jó és rossz tulajdonságokkal s legtöbbször mindennapos helyzeteket: hiszem azonban, hogy azokra nézve, kik itt, a mi alacsony falaink közt, élnek, kik a könyv lapjain eleiket és őseiket látják forgolódni s a jelenkori állapotok alapjait és embrióit szemlélhetik, sőt azokra a távolabb esőkre nézve is, kik kedvöket lelik az okról-okra való haladásban és az egyszerű, természetes élet és fejlődés szemlélésében, rajzaim és elbeszéléseim nem lesznek épen érdektelenek és hatástalanok.

A felhalmozott és lajstromozott bőséges adatkészlet, melynek a szövegben csak egyrészét reprodukálhattam, arra való volt, hogy nyomról-nyomra kísérhessen a lakosság szellemének járását, koronkénti sülyedését és emelkedését, a népjellem és tehetségek, a közzgazdasági, néprajzi és művelődési viszonyok formáit és fázisait, a kormányzási és igazságszolgáltatási, a jobbágyi és földesúri állapo-

tokat, a közügyek és a város kifogyhatatlan pereinek anyagát, tényállásait és folyamatait s mindezek hatásait is méltányolhassam, mikor az eseményeket és az embereket rajzolom. Semmit sem kicsinyeltem, ami a város és ennek népe életéhez és dolgaihoz tartozott, mert a nagyobb fontosságú események és egyéni elhatározások is néha kicsiségen fordulnak meg s a fővonásokat is nem egyszer a töredékek és mellékes részek segítségével lehetett megállapítani. Azt is tudom, hogy az olvasók közt lesznek sokan, kiket épen azok a részek foglalkoztatnak leginkább érdekelni, melyeket mások alárendelt értékűeknek és mellékeseknek ítélnék. Egy percig sem törekedtem a nagyszabású történészek és festő művészek babéraitra, mert csupán egyszerű és természetes elbeszélő és rajzoló akartam maradni, s ezért oda törekedtem, hogy a személyek, tények és az állapotok egykori mivoltukban, mindenkor a magok valódi körvonalaik közt levedjenek fel tollam alatt s ezek segítsék az utódokat önismeretre, gondolkodásra és a jövő feladatai közt való eligazodásra. A világ folyásának ábrázolásához, az eszményi és nemesebb törekvések rajza mellé, a mindennapi élet tarka jelenségeinek s gyakorlati menetének előadását is hozzácsatoltam, mert nemcsak az elméleti tudást, hanem a gyakorlati élet tájékozását és szükségseit is szem előtt tartottam. A forrásidézésekkel is ezt céloztam, hogy t. i. fontosabb és érdekesebb adatoknál a valóra mutassak s azokra a megbízható helyekre, honnét a tüzetesebb értesüléseket meritheti, aki akarja.

Mindazok részére, kik feladatomban megoldásában segítségemre voltak, e helyen nyilvánosan is köszönetet mondani kedves kötelességemnek ismerem. Ezek közé tartoznak újabban a levéltári kutatásoknál Molnár Mihály Hódmezővásárhely városi, Pázmány Dániel csongrádmegyei levéltárnokok;

nyomtatott forrásművek szolgáltatásánál dr. Erneyi István hódmezővásárhelyi ref. főgymnasiumi könyvtárnok és dr. Ferenczy Gyula debreceni főiskolai könyvtárigazgató; nagyobb számú képek díjmentes szolgáltatásánál, az Athenaeum irodalmi társaság igazgatósága, a Lampel Róbert-féle budapesti, a Bauer és Raspe-féle nürnbergi kiadócégek, a Magy. Történelmi Társulat, Arad, Csongrád és Békésmegyék törvényhatóságai, mint vármegyéjük történetének kiadói; — az adatok lajstromozásánál és a kéziratok másolásánál Zöld Mihály, Szűcs László, Szabó Bálint és Somogyi József s. lelkeszeim.

Hódmezővásárhelyen, 1907. március havában.

Sz. S.